

De strafrechtelijke handhaving van fiscale verplichtingen

Een pleidooi voor een
doordachte depenalisering

Jef VAN EYNDHOVEN

LARCIER
INTERSENTIA

Antwerpen – Gent – Cambridge

De strafrechtelijke handhaving van fiscale verplichtingen. Een pleidooi voor een doordachte depenalisering
Jef Van Eyndhoven

© 2023 Lefebvre Sarrut Belgium NV
Hoogstraat 139/6 – 1000 Brussel

ISBN 978-94-000-1470-1
D/2023/7849/23
NUR 824
Gedrukt in de Europese Unie

Verantwoordelijke uitgever: Paul-Etienne Pimont, Lefebvre Sarrut Belgium NV
Lay-out: Crius Group, Hulshout

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Ondanks alle aan de samenstelling van de tekst bestede zorg, kunnen noch de auteurs noch de uitgever aansprakelijkheid aanvaarden voor eventuele schade die zou kunnen voortvloeien uit enige fout die in deze uitgave zou kunnen voorkomen.

Dit boek is eveneens digitaal beschikbaar op www.stradalex.com en www.jurisquare.be.

FOUNDATIONS OF TAX LAW / FONDEMENTS DU DROIT FISCAL /
GRONDSLAGEN VAN HET FISCAAL RECHT

Edited by Prof. Dr. Bruno Peeters

Treaty-Making in Federations. Democratic Legitimacy Tried and Tested in Matters of Taxation, Rik Smet, 2021, ISBN 978-1-83970-156-6

De fiscale analyse van gereguleerde instellingen voor collectieve belegging naar Belgisch recht in een Europese context, Evelyne Verstraelen, 2020, ISBN 978-2-8079-0624-2

De l' "abus fiscal" ou Quand les actes juridiques du contribuable sont inopposable au fisc pour l'établissement de l'impôt. Essai de cadre théorique et critique en droit fiscal belge, Aymeric Nollet, 2019, ISBN 978-2-8079-1454-4

Het fiscaal inwonerschap van vennootschappen in een gemondialiseerde economie. Een analyse in de context van de Belgische inkomstenbelastingen en dubbelbelastingverdragen, Linda Brosens, 2018, ISBN 978-2-8079-0942-7

De grensoverschrijdende administratiefrechtelijke gegevensuitwisseling op verzoek in de inkomstenbelastingen vanuit Belgisch standpunt. De gevolgen van de aard van de procedure op de rechtsbescherming van de belastingplichtige, Niels Diepvens, 2018, ISBN 978-2-8079-0859-8

De draagwijdte van het recht op privéleven bij de informatie-inzameling door de fiscale administratie, Sylvie De Raedt, 2017, ISBN 978-2-8079-0227-5

De overheid als belastingplichtige, Manuela Vervoort, 2017, ISBN 978-2-8044-9485-8

Een verkenning van de grondslagen van het ne bis in idem-beginsel in het Belgisch belastingrecht, Anne Van de Vijver, 2015, ISBN 978-2-8044-8486-6

Europese Unie en directe belastingen, Luc Hinnekens, 2012, ISBN 978-2-8044-1714-7

Fiscale transparantie. Een onderzoek naar de classificatie van grensoverschrijdende samenwerkingsverbanden, Bart Peeters, 2011, ISBN 978-2-8044-4384-9

L'autonomie fiscale des Régions et des collectivités locales face au droit communautaire, Edoardo Traversa, 2010, ISBN 978-2-8044-3776-3

Afspraken met de fiscus, Elly Van de Velde, 2009, ISBN 978-2-8044-3637-7

Fiscaliteit en morele neutraliteit, Luc Vandenberghe, 2004, ISBN 2-8044-1548-1

VOORWOORD BIJ DE REEKS GRONDSLAGEN VAN HET FISCAAL RECHT

Het belastingrecht wordt al te vaak ervaren als een geheel van sterk gedetailleerde wetsbepalingen met een hoog technisch gehalte, waarvan de coherentie niet steeds duidelijk is. Deze vaststelling wijst op een toenemende nood aan inzicht in de fundamenteën van het belastingrecht.

De opzet van de bibliotheek *Grondslagen van het Fiscaal Recht* bestaat erin een verzameling tot stand te brengen van in principe beknopte en vlot leesbare monografieën over algemene rechtsbegrippen en -beginselen die aan het hedendaagse belastingrecht ten grondslag liggen. De bibliotheek gaat over – al dan niet vermeende – centrale grondslagen en basisbeginselen rond welke een aantal fundamentele regelen die het belastingrecht beheersen, gegroepeerd (kunnen) worden. Daarbij wordt o.m. gedacht aan de volgende onderwerpen: het begrip belasting, het legaliteitsbeginsel, het gelijkheidsbeginsel, het eenjarigheidsbeginsel, het draagkrachtbeginsel, het rechtszekerheidsbeginsel, het *ne bis in idem* beginsel, de interpretatie van fiscale bepalingen, het openbare orde karakter van het fiscaal recht, het territorialiteitsbeginsel, de temporele werking van belastingwetten, de verdeling van de fiscale bevoegdheid in een (federaal) staatsverband, de handhaving van fiscale regelgeving enz.

Het voorwerp van deze Grondslagenreeks is evenwel niet beperkt tot het Belgisch fiscaal recht, maar strekt zich ook uit tot het internationaal en het Europees fiscaal recht. Aldus wordt getracht de bakens die het belastingrecht in de ruime zin van het woord beheersen, scherper te stellen en de samenhang van de talrijke fiscale bepalingen, of het mogelijke gebrek aan samenhang tussen deze bepalingen, in het juiste daglicht te plaatsen.

Het doel van deze bibliotheek is dus niet een inzicht te geven in *specifieke* voor de rechtspraktijk relevante onderdelen of hoofdstukken van het belastingrecht. Hierin verschilt de Grondslagenbibliotheek duidelijk van de bibliotheek Fiscaal recht die eveneens door de uitgeverij Larcier wordt beheerd.

Bruno PEETERS

Gewoon hoogleraar (Universiteit Antwerpen)

Hoofdredacteur Bibliotheek Grondslagen Fiscaal Recht

WOORD VOORAF

Rechtsregels hebben slechts zin als ze correct worden nageleefd door de normadressaten. Daarom is rechtshandhaving één van de belangrijkste hoekstenen van een rechtssysteem. Rechtshandhaving strekt ertoe de naleving van rechtsregels te bevorderen of een overtreding ervan te beëindigen. Dit geldt ook voor fiscale rechtsregels. Een doeltreffende rechtshandhaving is ook voor de fiscale administratie essentieel om weerwerk te bieden aan normadressaten die hun fiscale verplichtingen niet spontaan nakomen. Fiscale rechtshandhaving kan uiteenlopende vormen aannemen en dekt alle activiteiten waarmee de overheid zowel preventief (bv. door middel van voorlichtingscampagnes) als repressief (door middel van sancties) de naleving van fiscale verplichtingen wil afdwingen. Tot de repressieve fiscale handhavingsmethoden behoren niet enkel de strafrechtelijke doch ook de administratieve handhaving.

Jef VAN EYNDHOVEN heeft op 2 december 2020 met succes zijn proefschrift verdedigd met het oog op het behalen van de graad van doctor in de rechten. In zijn proefschrift stelt hij de inschakeling van het strafrecht als mechanisme voor de handhaving van fiscale verplichtingen fundamenteel in vraag. Het voorliggende boek is de licht geactualiseerde commerciële editie van dit proefschrift.

Zoals de subtitel aangeeft, heeft Jef VAN EYNDHOVEN zich gewaagd aan een politiek gevoelige beleidsvraag, namelijk of het fiscaal recht niet meer moet worden gedepenaliseerd.

De timing van het onderzoek was perfect. Uit de beleidsverklaring van de minister van Financiën van 3 december 2020¹ blijkt immers een expliciete ambitie om de strijd tegen belastingontwijking en fiscale fraude nog verder op te voeren.

De vraag rijst evenwel welke functie het strafrecht daarin kan of moet vervullen. In zijn proefschrift heeft Jef VAN EYNDHOVEN zich over dit fundamenteel *maatschappelijk* probleem gebogen. Hij heeft daaraan een erg omstandige en wetenschappelijk sterk onderbouwde *juridische* analyse gewijd. En dit was meer dan nodig, want zoals hij in zijn proefschrift terecht vaststelt, ontbreekt het vandaag in het politieke debat aan een principiële juridische reflectie over de omvang van de strafbaarstelling van fiscale overtredingen.

Zoals de auteur heeft aangegeven is het echter geenszins zijn bedoeling om op de stoel van de wetgever te gaan zitten. Doch wel om de wetgever te faciliteren door een set van toetsingscriteria aan te reiken op grond waarvan argumenten voor en

---

¹ Beleidsverklaring Financiën en Coördinatie van de fraudebestrijding, 3 december 2020, *Parl. St. Kamer*, 2020-21, nr. 50-1610/009, 8.

tegen de strafrechtelijke handhaving van fiscale overtredingen op een rationele en wetenschappelijke wijze kunnen worden onderbouwd. Deze toetsingscriteria vormen zoals de auteur terecht schrijft geen “*mathematisch of decisief model*” aan de hand waarvan strafwaardig en niet-strafwaardig gedrag noodzakelijk van elkaar kan worden onderscheiden. Zij vormen echter wel de basis voor de aanbevelingen (‘richtsnoeren’) die in het proefschrift worden geformuleerd en die de wetgever in staat moeten stellen om meer gerechtvaardigde beslissingen te nemen op het gebied van de fiscale strafrechtshandhaving.

Wat dit proefschrift zo aantrekkelijk maakt, is dat de auteur zich niet beperkt tot abstracte bespiegelingen en aanbevelingen, maar dat hij zijn inzichten – bij wijze van een exemplarische denkoefening – ook meteen ‘in praktijk’ durft om te zetten. Hij heeft dit gedaan door in het Wetboek van inkomstenbelastingen 1992 (WIB 92) en het Wetboek van de belasting over de toegevoegde waarde (WBTW) voor fiscale fraude en de eventuele verzwarende omstandigheden een alternatieve delictomschrijving voor te stellen. Als academicus deinst Jef VAN EYNDOVEN niet terug om ter zake duidelijke standpunten in te nemen en de lezer te confronteren met de concrete gevolgen waartoe de implementering van zijn onderzoeksresultaten kunnen leiden.

De wijze waarop Jef VAN EYNDOVEN zijn onderzoek heeft opgebouwd is zonder meer indrukwekkend. De conceptuele analyse in de inleiding, het uitgewerkte toetsingskader, de rechtshistorische analyse, de positiefrechtelijke analyse van de fiscale strafbaarstellingen en het onderzoek van de problemen bij overlapping tussen de fiscaalrechtelijke handhaving met de gemene strafrechtelijke handhaving en tussen de strafrechtelijke en administratieve fiscale rechtshandhaving, zijn stuk voor stuk uitermate degelijk uitgewerkte hoofdstukken. Finaal monden die hoofdstukken uit in een doorgedreven kritische analyse van de strafbaarstelling in België van fiscale overtredingen en vormen zij het fundament waarop de auteur zich baseert om naar de beleidsmakers toe doordachte constructieve aanbevelingen te formuleren.

Het proefschrift van Jef VAN EYNDOVEN behoort met deze doorwrochte analyse van bijna 1260 pagina’s tot de ‘*old school*’ – proefschrifttraditie: uitvoerig doch niet langdradig, analytisch doch *to the point*, hier en daar recapitulerend, doch daardoor erg didactisch en glashelder; kortom: oerdegelijk.

Als promotor van dit proefschrift kan ik de lectuur ervan ten zeerste aanbevelen.

Bruno PEETERS
Gewoon hoogleraar
Faculteit Rechten
Universiteit Antwerpen

TEN GELEIDE – DANKWOORD

Dit boek is de licht geactualiseerde versie van het doctoraal proefschrift dat ik op 2 december 2020 aan de Universiteit Antwerpen heb verdedigd met het oog op het behalen van de graad van doctor in de Rechten.

Deze publicatie vormt het eindpunt van het deeltijds onderzoek dat ik gedurende zes jaar aan de Universiteit Antwerpen heb uitgevoerd naast mijn werk als advocaat. Gelet op mijn bijzondere interesse voor zowel fiscaal recht als strafrecht, lag het voor de hand dat mijn onderzoek zou gaan over het fiscaal strafrecht. Hoewel het fiscaal strafrecht de laatste jaren nooit uit de schijnwerpers is verdwenen, blijft de rechtsliteratuur over het onderwerp relatief beperkt. Dat heeft mij gesterkt in mijn voornemen om er een diepgravend onderzoek naar te voeren.

Als product van een jarenlang academisch onderzoek is dit boek wat omvangrijker dan gebruikelijk is voor een juridische monografie. Dat is gedeeltelijk te verklaren doordat de onderzoeksvraag nogal ruim werd geformuleerd. Als primair doel van het onderzoek nam ik mij voor om de bestaande Belgische strafbaarstellingen van fiscale overtredingen (inzake inkomstenbelastingen en btw) kritisch te evalueren en aanbevelingen te doen voor verbetering. Methodologisch waren voor de beantwoording van die onderzoeksvraag vier stappen noodzakelijk. Vooreerst moest een norm worden bepaald waaraan kon worden getoetst (hoofdstuk II). Vervolgens moest het voorwerp van de toetsing nauwkeurig worden beschreven (hoofdstukken III, IV en V). Op basis daarvan kon vervolgens een kritische evaluatie van het onderzoeksvoorwerp worden gemaakt (hoofdstuk VI) en konden uiteindelijk aanbevelingen voor verbetering worden gedaan (hoofdstuk VII). Elk van die stappen is uitvoerig uitgewerkt.

Om de systematiek van het onderzoek te respecteren, is bovendien veelvuldig gebruik gemaakt van omvattende (tussen)besluiten. De lezer die wat afgeschrikt is door de omvang van het boek, kan zich desgewenst beperken tot het lezen van die (tussen)besluiten. Zo kan op efficiënte wijze kennis worden genomen van de resultaten van het onderzoek.

De stof is bijgewerkt tot december 2020. Nadien werden nog slechts enkele belangwekkende ontwikkelingen verwerkt.

Dit onderzoek was simpelweg niet mogelijk geweest zonder de hulp van verschillende personen die ik daarvoor oprechte dank verschuldigd ben.

Vooreerst was dit werk er nooit gekomen zonder de deskundige begeleiding van mijn promotor prof. dr. Bruno PEETERS. Ik ben hem bijzonder dankbaar dat hij mij de kans heeft gegeven om dit onderzoek uit te voeren en dat hij mij

daarin van het begin tot het einde heeft willen begeleiden. Zijn passie voor de fiscaliteit werkte aanstekelijk en zijn onuitputtelijke kennis van het vakgebied bood een geruststellende ondersteuning. Ook de leden van mijn individuele doctoraatscommissie wil ik van harte bedanken voor hun belangrijk aandeel in het welslagen van mijn onderzoek. Prof. dr. Joëlle ROZIE en prof. dr. Nicole PLETS hebben elk vanuit hun eigen vakgebied, respectievelijk strafrecht en fiscaal recht, onmisbare adviezen gegeven en hebben mij gedurende het volledige traject ondersteund. Ook de leden van de examencommissie, prof. dr. Bart SPRIET, prof. dr. Marc BOURGEOIS en prof. dr. Guido DE BONT, ben ik veel dank verschuldigd. Zij hebben de tijd genomen om het omvangrijke werk op korte tijd door te nemen en hebben verschillende waardevolle suggesties gedaan. Verder wil ik ook een woord van dank richten aan prof. dr. Anne VAN DE VIJVER, prof. dr. Sylvie DE RAEDT en prof. Eric VAN DOOREN. Zij hebben mij elk zeer nuttige inzichten bijgebracht, niet in het minst op momenten wanneer ik het gevoel had vast te zitten.

De combinatie met de advocatuur maakte het onderzoekstraject niet altijd evident, maar het heeft mij absoluut ook verschillende interessante praktische inzichten opgeleverd. Ik ben mijn stagemester, mr. Mark CROMMEN, bijzonder dankbaar dat hij me de kans heeft gegeven om dit onderzoek naast de advocatuur uit te voeren en dat hij mij doorheen het gehele traject is blijven steunen. Zonder hem was er van dit werk simpelweg geen sprake. Ook al mijn andere collega's en ex-collega's wil ik bedanken voor hun interesse in de voortgang van mijn onderzoek en alle aanmoedigingen in de afgelopen jaren. Diezelfde dank gaat ook uit naar alle fantastische nieuwe collega's die ik er tijdens mijn onderzoekstraject aan de Universiteit Antwerpen heb bijgekregen.

Tot slot valt het moeilijk te overschatten hoe belangrijk de steun van mijn familie, schoonfamilie en vrienden is geweest om de moeilijke momenten van het doctoraatsonderzoek door te komen. Ik kan hen daarvoor niet genoeg bedanken. Dat geldt in het bijzonder voor mijn partner Julie, die mij door dik en dun is blijven steunen en die mij heeft geholpen om structuur te vinden wanneer ik even door de bomen het bos niet meer zag.

Jef VAN EYNDOVEN
13 september 2022

LIJST VAN VAAK GEBRUIKTE AFKORTINGEN

AWR	Algemene Wet inzake Rijksbelastingen
BBI	Bijzondere Belastinginspectie
Btw-richtlijn	Richtlijn 2006/112/EG van de Raad van 28 november 2006 betreffende het gemeenschappelijke stelsel van belasting over de toegevoegde waarde
Com.IB	Commentaar op het Wetboek van de inkomstenbelastingen
DSB	Dienst voor het Strafrechtelijk beleid
EHRM	Europees Hof voor de Rechten van de Mens
EOM	Europees Openbaar Ministerie
EVRM	Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens
FATF	Financial Action Task Force
FBB	Forfaitair gedeelte van de buitenlandse belasting
Handvest EU	Handvest van de grondrechten van de Europese Unie
IVBPR	Internationaal verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten
KB/WIB 1964	Koninklijk besluit van 4 maart 1965 tot uitvoering van het Wetboek van de inkomstenbelastingen 1964
KB/WIB 1992	Koninklijk besluit van 27 augustus 1993 tot uitvoering van het Wetboek van de inkomstenbelastingen 1992
OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
PIF-Overeenkomst	Overeenkomst, opgesteld op grond van artikel K.3 van het Verdrag betreffende de Europese Unie, aangaande de bescherming van de financiële belangen van de Europese Gemeenschappen
PIF-Richtlijn	Richtlijn (EU) 2017/1371 van het Europees Parlement en de Raad van 5 juli 2017 betreffende de strafrechtelijke bestrijding van fraude die de financiële belangen van de Unie schaadt
Sv.	Wetboek van strafvordering van 17 november 1808
Sw.	Strafwetboek van 8 juni 1867
SWIB	Samengeschaalde wetten op de inkomstenbelastingen

Taxatie-instrument DSB	C. DE CRAIM, C. DEFEVER, A. DELADRIÈRE, E. DEVEUX, R. PARRONDO RAMOS en H. VAN DER LINDEN, <i>Ontwikkeling van een taxatie-instrument ter bepaling van de strafwaardigheid van het gedrag omschreven in de inbreuk. Eindrapport ter attentie van de minister van Justitie</i> , Brussel, FOD Justitie, 2017
Una via-wet van 2012	Wet van 20 september 2012 tot instelling van het “ <i>una via</i> ”-principe in de vervolging van overtredingen van de fiscale wetgeving en tot verhoging van de fiscale penale boetes
Una via-wet van 2019	Wet van 5 mei 2019 houdende diverse bepalingen in strafzaken en inzake erediensden, en tot wijziging van de wet van 28 mei 2002 betreffende de euthanasie en van het Sociaal Strafwetboek
VCF	Vlaamse Codex Fiscaliteit
Verdrag van Amsterdam	Verdrag van Amsterdam houdende wijziging van het Verdrag betreffende de Europese Unie, de Verdragen tot oprichting van de Europese Gemeenschappen en sommige bijhorende akten, ondertekend te Amsterdam, 2 oktober 1997
Verdrag van Lissabon	Verdrag van Lissabon tot wijziging van het Verdrag betreffende de Europese Unie en het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap, ondertekend te Lissabon
Verdrag van Maastricht	Verdrag betreffende de Europese Unie, ondertekend te Maastricht op 7 februari 1992
Verdrag van Warschau	Overeenkomst van 16 mei 2005 van de Raad van Europa inzake het witwassen, de opsporing, de inbeslagname en de confiscatie van de opbrengsten van misdrijven en de financiering van het terrorisme
VEU	Verdrag betreffende de Europese Unie
V.T.Sv.	Wet van 17 april 1878 houdende de voorafgaande titel van het Wetboek van strafvordering
VWEU	Verdrag betreffende de Werking van de Europese Unie
WBTW	Wetboek van de belasting over de toegevoegde waarde
W.Reg.	Wetboek der registratie-, hypotheek- en griffierechten
W.Succ.	Wetboek der successierechten
WDRT	Wetboek diverse rechten en taken
Werkgroep Clerfayt	Werkgroep ‘actualisering van het charter van de belastingplichtige’ aangesteld door staatssecretaris Clerfayt
WIB 1992	Wetboek van de inkomstenbelastingen 1992
WZGT	Wetboek van de met zegel gelijkgestelde taken

INHOUD

<i>Voorwoord bij de Reeks Grondslagen van het Fiscaal Recht</i>	vii
<i>Woord vooraf</i>	ix
<i>Ten geleide – Dankwoord</i>	xi
<i>Lijst van vaak gebruikte afkortingen</i>	xiii

Hoofdstuk I. Inleiding	1
1. Algemene situering en probleemstelling	1
1.1 Fiscaal strafrecht als vorm van repressieve fiscale handhaving	1
1.2 Het ‘deficit’ van de repressieve fiscale handhaving en de rol van het fiscaal strafrecht daarin	3
1.3 Uiteenlopende visies op het fiscaal strafrecht	7
1.4 De hervorming van het (gemeen) strafrecht	8
1.5 Afwezigheid van beleidsmatige reflectie over de omvang van de fiscale strafbaarstellingen	10
2. Onderzoeksvragen en doelstellingen van het onderzoek	12
3. Afbakening van het onderzoek	14
3.1 De behandelde belastingen	15
3.2 De behandelde ‘fiscale strafbaarstellingen’	15
3.3 De wettelijke strafbaarstelling als basis voor ‘klassieke’ straf- rechtelijke afhandeling en voor afhandeling via ‘minnelijke schikking’	18
4. Opbouw en methodologie van het onderzoek	19
5. Uitgangspunten en kernbegrippen van het onderzoek	24
5.1 Strafbaarstelling als resultaat van een besluitvormingsproces: ‘criminele politiek’ en ‘primaire criminalisering’	24
5.1.1 Een besluitvormingsproces waaraan (kwaliteits)eisen kunnen worden gesteld	25
5.1.2 ‘Politiek karakter’ van de onderzoeksvraag	28
5.2 Depenalisering en decriminalisering	31
5.2.1 Definiëring	31
5.2.2 Vormen en gradaties van depenalisering	33
5.2.3 Substitutiefenomenen	35
5.2.4 Toepassing op dit onderzoek	36
5.3 Subsidiariteitsbeginsel: een streven naar het strafrecht als <i>ulti- mum remedium</i>	41

Hoofdstuk II. Ontwikkeling van een toetsingskader voor evaluerend en aanbevelend onderzoek	47
1. Inleiding	47
2. Doelen van strafrecht en straffen	49
2.1 Algemeen: belang voor het toetsingskader en eerste invulling	49
2.1.1 Belang van doelen van strafrecht en straffen voor de ontwikkeling van het toetsingskader	49
2.1.2 Algemene theoretische beschouwingen over doelen van strafrecht en straffen	51
2.1.3 Actuele doelen van strafrecht en straffen	58
2.2 Concreet: actuele doelen van repressieve fiscale handhaving	64
2.2.1 Nood aan concretisering van de beoogde doelen door toespitsing op de problematische situatie	64
2.2.2 Concrete doelen van repressieve fiscale handhaving	68
2.2.2.1 Instrumentele doelstellingen	69
A. Preventie	70
B. Reparatie	71
2.2.2.2 Intrinsieke doelstellingen	72
A. Vergelding	72
B. Rechtsbescherming	74
2.3 Tussenbesluit	74
3. Literatuurstudie inzake ‘criteria voor strafbaarstelling’ en ‘richtsnoeren voor depenalisering’	76
3.1 Inleiding	76
3.2 Frankrijk: principes directeurs de dépenalisation	77
3.2.1 De Franse Commissie voor de herziening van het Strafwetboek	77
3.2.2 De werkgroep Coulon	80
3.3 Nederland: criteria voor strafbaarstelling	81
3.3.1 Een lange traditie van theorievorming over criteria voor strafbaarstelling	81
3.3.2 Het crimineel-politiek toetsingsschema van <i>DE ROOS</i>	84
3.3.3 De voorwaarden voor strafbaarstelling van <i>HAVEMAN</i>	89
3.3.4 De economische criteria voor strafbaarstelling van <i>SVATIKOVA</i>	92
3.4 België: het taxatie-instrument DSB	94
4. Europees rechtskader	100
4.1 Inleiding	100
4.2 De bevoegdheden van de EU inzake strafrecht en het EU-strafrechtbeleid	102
4.2.1 Inleiding	102

4.2.2	‘Mobilisering’ en ‘neutralisering’ van het strafrecht van de lidstaten	103
4.2.3	Van nauwere strafrechtelijke samenwerking in het kader van de ‘derde pijler’ naar impliciete strafrechtelijke bevoegdheden op basis van de ‘eerste pijler’	105
4.2.4	Artikel 83 VWEU: een expliciete ‘strafbaarstellingsbevoegdheid’ van de Europese Unie.	108
4.2.5	Criteria in het strafrechtbeleid van de EU	109
4.3	Rechtstreekse verplichting tot strafbaarstelling van fiscale overtredingen	117
4.3.1	Inleiding	117
4.3.2	Algemene en specifieke verplichtingen tot doeltreffende handhaving van het Unierecht.	118
4.3.2.1	Doeltreffende en gelijkwaardige sanctionering van overtredingen van het Unierecht en ter bescherming van de financiële belangen van de Unie.	118
4.3.2.2	In principe vrije keuze van sancties, maar soms zijn strafsancities absoluut noodzakelijk	121
4.3.2.3	Overeenkomst van 26 juli 1995 aangaande de bescherming van de financiële belangen van de Europese Gemeenschappen (PIF-Overeenkomst).	122
4.3.3	Richtlijn (EU) 2017/1371 betreffende de strafrechtelijke bestrijding van fraude die de financiële belangen van de Unie schaadt (PIF-Richtlijn)	127
4.3.3.1	Totstandkoming van de PIF-Richtlijn.	127
4.3.3.2	Toepasselijkheid van de PIF-Richtlijn op btw-fraude: een compromis.	129
4.3.3.3	Minimumverplichtingen inzake strafbare feiten en sancties op het vlak van btw	131
4.3.3.4	Omzetting van de PIF-Richtlijn naar Belgisch recht.	134
4.3.4	Tussenbesluit.	136
4.4	Verplichting om fiscale misdrijven aan te merken als basismisdrijven voor witwassen	138
4.4.1	Verantwoording en toelichting van de benadering via de witwasregelgeving	138
4.4.2	Internationale en supranationale verplichtingen en aanbevelingen inzake de beteugeling van witwassen.	142
4.4.2.1	Europese Unie: Richtlijn (EU) 2018/1673	142
4.4.2.2	<i>Financial Action Task Force (FATF): aanbevelingen van 2012.</i>	145

4.4.2.3	Raad van Europa: Verdrag van Warschau van 2005..	147
4.4.3	Tussenbesluit.	148
4.5	De ‘ondergrens van een mogelijke depenalisering’ op basis van het Europees rechtskader	149
5.	Toetsingskader voor evaluerend en aanbevelend onderzoek naar de Belgische strafbaarstelling van fiscale overtredingen	151
5.1	Opzet van het toetsingskader	151
5.2	Proportionaliteit	155
5.3	Instrumentaliteit	159
5.4	Rechtsbescherming	165
5.5	<i>Lex certa</i> -beginsel	167
5.6	Handhaafbaarheid	172
6.	Besluit	176
Hoofdstuk III. Rechtshistorische analyse		179
1.	Inleiding	179
2.	Van de Belgische onafhankelijkheid tot de Eerste Wereldoorlog: rudimentair belastingstelsel en dito sanctionering	180
2.1	Het belastingstelsel	180
2.1.1	Algemeen: een rudimentair stelsel van directe belastingen op basis van uiterlijke tekenen van welstand	180
2.1.2	Grondbelasting	182
2.1.3	Personele belasting	183
2.1.4	Patentrecht	184
2.1.5	Invloed van het cijnskiesrecht op de directe belastingen ...	185
2.2	Het sanctiestelsel	186
2.2.1	Een verscheidenheid van ‘fiscale inbreuken’ en een vorm van ‘omgekeerde fiscale fraude’	186
2.2.2	In theorie: een relatief streng systeem van sancties met vermeend ‘vergoedend’ karakter	190
2.2.3	In de praktijk: een marginaal fenomeen in handen van de fiscale administratie	193
2.3	Tussenbesluit	194
3.	Van de Eerste Wereldoorlog tot 1962: fiscale revolutie en uitwerking van het sanctiestelsel	196
3.1	Het belastingstelsel	196
3.1.1	Een eerste fiscale revolutie: belastingen op het werkelijk inkomen	196
3.1.2	Een tweede fiscale revolutie: omzetbelasting	200
3.2	Het sanctiestelsel	202
3.2.1	Algemeen	202
3.2.1.1	Strafrechtelijke sanctionering	202

A.	De creatie van ‘algemene fiscale misdrijven’ strafbaar met gevangenisstraffen en/of boetes ...	202
B.	Strafrechtelijke geldboetes voor reglementaire misdrijven inzake inkomstenbelastingen	205
C.	Het gemengd karakter van de fiscaal-strafrechtelijke geldboetes	206
D.	Valsheid in geschriften en gebruik van valse geschriften ‘in fiscale context’	207
E.	Uitoefening van de strafvordering	208
3.2.1.2	Administratieve sanctionering	209
3.2.2	Fiscale inbreuken en sanctionering inzake inkomstenbelastingen	212
3.2.2.1	Algemeen	212
3.2.2.2	Inbreuken op de algemene aangifteverplichting ...	212
3.2.2.3	Inbreuken op specifieke fiscale bepalingen	215
3.2.2.4	Sanctionering van fiscale raadgevers	216
3.2.3	Fiscale inbreuken en sanctionering inzake overdrachtaks ...	216
3.2.3.1	Algemeen	216
3.2.3.2	Niet-betaling van de overdrachtaks	217
3.2.3.3	Inbreuken die verband hielden met facturatieverplichtingen	217
3.2.3.4	Algemeen fiscaal misdrijf inzake overdrachtaks ..	218
3.3	Tussenbesluit	219
4.	Van 1962 tot 1980: een overgangperiode	221
4.1	Het belastingstelsel	221
4.1.1	Hervorming van de inkomstenbelastingen: de wet van 20 november 1962	221
4.1.2	Hervorming van de omzetbelastingen: invoering van een belasting over de toegevoegde waarde (btw)	223
4.2	Het sanctiestelsel	225
4.2.1	Commissie voor de studie van de strafrechtelijke betuiging van de belastingontduiking	225
4.2.2	Fiscale inbreuken en sanctionering inzake inkomstenbelastingen	228
4.2.2.1	Algemeen	228
4.2.2.2	Administratieve sanctionering	231
A.	Invoering van een vaste administratieve boete ..	231
B.	De belastingverhoging	232
4.2.2.3	Strafrechtelijke sanctionering	234
4.2.3	Fiscale inbreuken en sanctionering inzake btw	234
4.2.3.1	Algemeen	234
4.2.3.2	Administratieve sanctionering	236

	A. Proportionele administratieve geldboetes	236
	B. Niet-proportionele administratieve geldboete	238
	4.2.3.3 Strafrechtelijke sanctivering	239
4.3	Tussenbesluit	240
5.	Van 1980 tot 2008: de hervorming van het fiscaal strafrecht	243
5.1	Het belastingstelsel	243
5.2	Het sanctiestelsel	244
5.2.1	Algemeen	244
5.2.2	Strafrechtelijke sanctivering	247
5.2.2.1	Wet van 8 augustus 1980 betreffende de budgettaire voorstellen 1979-1980	247
	A. De uitoefening van de fiscale strafvordering	247
	B. Oprichting van de Bijzondere Belastinginspectie	249
5.2.2.2	Herstelwet van 10 februari 1981 betreffende de strafrechtelijke beteugeling van de belastingontduiking	250
	A. Het basismisdrijf ‘fiscale fraude’	250
	B. Fiscale valsheid in geschriften, het gebruik van valse geschriften en het opstellen en gebruiken van een vals getuigschrift	252
	C. Overige misdrijven in de fiscale wetboeken	255
	D. Bestrafing	257
5.2.2.3	Wet van 4 augustus 1986 ‘houdende fiscale bepalingen’ en latere ontwikkelingen	260
	A. Afstemming van het materieel fiscaal strafrecht op het gemeen strafrecht	260
	B. Strafprocedure: rechtsbescherming van de belastingplichtige	261
5.2.3	Administratieve sanctivering	266
5.2.3.1	Algemeen	266
5.2.3.2	Inbreukomschrijvingen	266
5.2.3.3	Sancties	267
5.3	Tussenbesluit	269
6.	Van 2008 tot heden: recente ontwikkelingen	272
6.1	Het belastingstelsel	272
6.1.1	Algemeen	272
6.1.2	De gelijktijdige ‘regionalisering’ en ‘Europeanisering’ van de fiscaliteit	273
6.1.3	Fiscale ‘overregulering’	276
6.2	Het sanctiestelsel	277
6.2.1	Algemeen	277

6.2.2	Twee onderzoekscommissies en een werkgroep voor de studie van de fiscale handhaving.	277
6.2.3	Invoering van een <i>una via</i> -principe in de repressieve fiscale handhaving.	280
6.2.3.1	Algemeen	280
6.2.3.2	Voorgeschiedenis van de <i>una via</i> -wet van 2012.	281
6.2.3.3	De <i>una via</i> -wet van 20 september 2012.	284
6.2.3.4	Gedeeltelijke vernietiging van de <i>una via</i> -wet van 2012	286
6.2.3.5	De <i>una via</i> -wet van 5 mei 2019.	287
	A. Algemeen	287
	B. <i>Una via</i> -overleg	288
	C. Integratie van de fiscale procedure en de strafprocedure	290
	D. Eerbiediging van het <i>ne bis in idem</i> -beginsel	291
6.2.4	Verstrenging van de strafrechtelijke sanctionering	292
6.2.4.1	Verhoging van de strafrechtelijke geldboetes.	292
6.2.4.2	Strafverzwaring voor ernstige fiscale fraude (al dan niet georganiseerd)	294
6.2.4.3	Omzetting van de Europese ‘PIF-Richtlijn’	296
6.2.5	‘Verbijzondering’ van het fiscaal sanctiestelsel	298
6.2.5.1	Algemeen	298
6.2.5.2	Specifieke sanctieregeling voor overtredingen die verband houden met de afzonderlijke aanslag op geheime commissielonen	298
6.2.5.3	Belastingverhoging inzake inkomstenbelastingen: aanpassing van de berekeningswijze en toepassing op laattijdige aangiftes	301
	A. Algemeen	301
	B. Programmawet van 27 december 2012: berekening vóór verrekening van voorheffingen, belastingkredieten, FBB en voorafbetalingen	301
	C. Wet van 25 december 2017: effectieve belastingverhoging ‘na belastingcontrole’	302
	D. Wet van 30 juni 2017: laattijdige aangifte	304
6.2.5.4	De vaste administratieve boete: naar een sanctie op maat van de overtreding.	307
	A. Algemeen: inkomstenbelastingen en btw	307
	B. Artikel 445, § 2 WIB 1992: meldingsplicht ‘juridische constructies’	308
	C. Artikel 445, § 3 WIB 1992: rapporteringsverplichtingen inzake ‘transfer pricing’	310

D. Artikel 445, § 4 WIB 1992: meldingsverplichtingen inzake ‘grensoverschrijdende constructies’	311
E. Artikel 445, § 5 WIB 1992: aangifteverplichtingen inzake in België en in het buitenland gelegen onroerende goederen	313
6.2.5.5 De misdrijven in het Wetboek Invordering	314
6.3 Tussenbesluit	315
7. Besluit	318

Hoofdstuk IV. Positiefrechtelijke analyse van de fiscale strafbaarstellingen .....

1. Inleiding	325
2. Analyse van de aard van de sanctie als onderscheidend kenmerk van de fiscale strafbaarstellingen	327
2.1 Algemeen: de aard van de sanctie als criterium van onderscheid ..	327
2.2 De nationaalrechtelijke straf en de fiscale strafbaarstellingen	329
2.2.1 Omschrijving van de ‘straf’	329
2.2.2 Identificatie van de fiscale strafbaarstellingen op basis van de straf	333
2.3 De administratieve sanctie en de administratieve inbreukbepalingen	335
2.3.1 Omschrijving van de ‘administratieve sanctie’	335
2.3.2 Identificatie van de administratieve inbreukbepalingen op basis van de administratieve sanctie	339
2.4 De ‘sanctie met een strafkarakter’ voor de toepassing van de internationale en Europese mensenrechteninstrumenten	344
2.4.1 Inleiding	344
2.4.2 Omschrijving van de ‘sanctie met een strafkarakter’	346
2.4.3 Het ‘strafkarakter’ van de administratieve sancties in het WIB 1992 en het WBTW	351
3. Analyse van fiscaal ongewenste ‘fenomenen’ en ‘gedragingen’	359
3.1 Inleiding	359
3.2 Fiscaal ongewenste fenomenen en gedragingen	361
3.3 Fundamentele fiscale ‘spelregels’: legaliteitsbeginsel en openbare orde karakter van de fiscale wet	364
3.4 Belastingontduiking en fiscale fraude	367
3.4.1 De begrippen belastingontduiking en fiscale fraude	367
3.4.2 Simulatie en dissimulatie	372
3.5 Belastingontwijking	378
3.5.1 Het begrip belastingontwijking	378
3.5.2 Grenzen aan belastingontwijking	381

3.5.2.1	Algemeen	381
3.5.2.2	Geen overtreding van niet-fiscale rechtsregels van openbare orde.	382
3.5.2.3	Punctueel bij wet geregelde beperkingen	385
3.5.2.4	Algemene antimisbruikbepalingen	387
4.	Analyse van de wettelijke bestanddelen van de fiscale strafbaarstellingen	390
4.1	Inleiding	390
4.2	De strafbaarstellingen van artikel 449, eerste lid WIB 1992 en artikel 73, eerste lid WBTW	392
4.2.1	Algemeen.	392
4.2.2	Materieel bestanddeel	393
4.2.2.1	Algemeen	393
4.2.2.2	Strafbaarstelling door verwijzing.	394
4.2.2.3	Een allesomvattende strafbaarstelling.	395
	A. Een overtreding	396
	B. . . van een imperatieve norm	400
4.2.3	Moreel bestanddeel	406
4.2.3.1	Algemeen	406
4.2.3.2	Bijzonder opzet	408
	A. Een opzettelijke gedraging ('algemeen opzet')	408
	B. Een bijzondere intentie.	411
4.2.3.3	Oorsprong van het vereiste moreel bestanddeel	412
4.2.3.4	Interpretatie van het vereiste bijzonder opzet in rechtspraak en rechtsleer	415
4.2.4	Tussenbesluit.	422
4.3	Het verzwarend bestanddeel van artikel 449, tweede lid WIB 1992 en artikel 73, tweede lid WBTW	423
4.3.1	Algemeen.	423
4.3.2	Betekenis van 'ernstige fiscale fraude, al dan niet georganiseerd'	426
4.3.3	Artikel 73, derde lid WBTW: precisering van het verzwarend bestanddeel inzake btw.	433
4.3.4	Tussenbesluit.	434
4.4	De strafuitsluitende verschoningsgrond van artikel 449, derde lid WIB 1992	435
4.5	De strafbaarstellingen van artikel 450, eerste lid WIB 1992 en artikel 73 <i>bis</i> , eerste lid WBTW	438
4.5.1	Algemeen.	438
4.5.2	Materieel bestanddeel van fiscale valsheid in geschriften	441
4.5.2.1	Algemeen	441
4.5.2.2	Een door de wet beschermd geschrift	441

A. Een ‘geschrift’ ...	441
B. ... dat door de wet wordt beschermd	445
C. Valsheid in de belastingaangifte?	448
D. Valse getuigschriften.	453
4.5.2.3 Vervalsing van de waarheid.	455
4.5.2.4 Een mogelijk nadeel	459
4.5.3 Materieel bestanddeel van gebruik van valse geschriften	462
4.5.4 Moreel bestanddeel van fiscale valsheid in geschriften en gebruik van valse geschriften.	464
4.5.5 Tussenbesluit.	470
5. Besluit.	472
Hoofdstuk V. Analyse van de overlapping van handhaving	477
1. Inleiding.	477
2. Overlapping van fiscale en gemene strafrechtelijke handhaving.	479
2.1 Cumulatie van straffen bij samenloop van misdrijven	479
2.2 Overlapping van fiscale en gemene strafbaarstellingen	482
2.2.1 Algemeen.	482
2.2.2 Valsheid in geschriften en gebruik van valse geschriften	483
2.2.3 Bedrieglijk onvermogen	486
2.2.4 Oplichting.	488
2.2.5 Misbruik van vertrouwen.	491
3. Overlapping van fiscaal-strafrechtelijke en fiscaal-administratieve handhaving	493
3.1 Cumulatie van administratieve en strafrechtelijke sancties	493
3.1.1 Algemeen.	493
3.1.2 Het <i>ne bis in idem</i> -beginsel als rem op de cumulatie van fiscaal-administratieve en fiscaal-strafrechtelijke sancties	494
3.1.2.1 Algemeen	494
3.1.2.2 Het strafkarakter van de fiscaal-administratieve sancties voor de toepassing van het <i>ne bis in idem</i> -beginsel.	496
3.1.2.3 Het <i>idem</i> -aspect.	498
3.1.2.4 Het <i>bis</i> -aspect	502
3.1.3 Belgische wettelijke regeling inzake de cumulatie van fiscaal-administratieve en fiscaal-strafrechtelijke sancties	511
3.1.3.1 Vóór de nieuwe <i>una via</i> -wet van 5 mei 2019.	511
3.1.3.2 De nieuwe <i>una via</i> -wet van 5 mei 2019	512
3.2 Overlapping van administratieve inbreukbepalingen en fiscale strafbaarstellingen	518
3.2.1 Algemeen.	518

3.2.2	Vaste administratieve geldboetes: artikel 445 WIB 1992 en artikel 70, § 4, eerste lid WBTW	519
3.2.3	Belastingverhogingen en proportionele administratieve geldboetes: artikel 444 WIB 1992 en de artikelen 70 en 71 WBTW	523
3.2.3.1	Algemeen	523
3.2.3.2	Overlapping: belastingverhoging en proportionele geldboetes veronderstellen een overtreding van de fiscale wet	525
3.2.3.3	Uitzondering: belastingverhoging en proportionele geldboetes ‘zonder’ overtreding van de fiscale wet?	529
	A. Inkomstenbelasting (artikel 344, § 1 WIB 1992)	530
	B. Btw (artikel 1, § 10 WBTW)	532
4.	Besluit	535

Hoofdstuk VI. Kritische evaluatie van de vigerende Belgische strafbaarstelling van fiscale overtredingen .....

1.	Inleiding	539
2.	Proportionaliteit	541
2.1	Inleiding	541
2.2	De ‘ernst’ van de fiscaal-strafrechtelijke en de fiscaal-administratieve handhaving	542
2.3	Beschermde belang	548
2.3.1	Algemeen: strafrecht en de bescherming van rechtsbelangen of rechtsgoederen	548
2.3.2	Fiscale overtredingen: door de artikelen 449, eerste lid WIB 1992 en 73, eerste lid WBTW beschermde belangen ..	551
2.3.2.1	Identificatie van de beschermde belangen	551
2.3.2.2	Positionering van de beschermde rechtsbelangen binnen een hiërarchie van rechtsbelangen	556
2.3.3	Valsheid in geschriften met het oog op fiscale overtredingen: door de artikelen 450, eerste lid WIB 1992 en 73bis, eerste lid WBTW beschermde belangen	562
2.4	Schade	565
2.4.1	Algemeen: ‘schade’ als indicator van ernst	565
2.4.2	Wanneer is er een effectieve aantasting van de door de fiscale strafbaarstellingen beschermde belangen?	569
2.4.2.1	Aantasting van de correcte inning van overheidsinkomsten	569
2.4.2.2	Aantasting van de financiële solidariteit	571

2.4.2.3	Aantasting van de eerlijke mededinging.	574
2.4.2.4	Tussenbesluit	575
2.4.3	Kwantiteit van de aantasting van de beschermde belangen . . .	576
2.4.4	Vereiste schade voor de strafbaarheid van fiscale overtredingen	579
2.4.4.1	Geen effectieve aantasting van de beschermde belangen vereist voor de strafbaarheid van fiscale overtredingen	580
2.4.4.2	Geen onderscheid naargelang de kwantiteit van de aantasting	582
2.4.4.3	Fiscale overtredingen die tot gevolg hebben dat meer dan de wettelijk verschuldigde belasting wordt geïnd	584
2.4.4.4	Tussenbesluit	585
2.4.5	Relevantie van de schade voor de wettelijke strafmaat	585
2.5	Fout.	589
2.5.1	Algemeen: de ‘fout’ van de overtreder als indicator van ernst	589
2.5.2	Vereiste fout voor de strafbaarheid van fiscale overtredingen	593
2.5.2.1	Oorsprong en belang van het vereiste moreel bestanddeel	594
2.5.2.2	Graad van de fout die vereist is voor de strafbaarheid van fiscale overtredingen	596
2.5.2.3	Bedenkingen omtrent de heersende interpretatie van het vereiste bijzonder opzet	598
	A. Bedrieglijk opzet	600
	B. Oogmerk om te schaden.	606
2.5.3	Relevantie van de fout voor de wettelijke strafmaat.	608
2.5.3.1	Valsheid in geschriften of gebruik van valse geschriften	609
2.5.3.2	Georganiseerd karakter	611
2.6	Tussenbesluit: evaluatie in het licht van proportionaliteit.	614
3.	Instrumentaliteit	618
3.1	Inleiding.	618
3.2	Relatieve adequatie met het oog op preventie	621
3.2.1	Algemeen: preventie	621
3.2.2	Actoren belast met de uitvoering van het toezicht en de sanctionering	629
3.2.2.1	Specialisatie en deskundigheid van de actoren	629
	A. Belang van de indicator met het oog op preventie	629

	B. Beoordeling van de relatieve adequatie van het strafrecht	632
	C. Tussenbesluit	648
3.2.2.2	Onderzoeksbevoegdheden	649
	A. Belang van de indicator met het oog op preventie	649
	B. Beoordeling van de relatieve adequatie van het strafrecht	651
	C. Tussenbesluit	671
3.2.3	Manier waarop sancties worden opgelegd.....	673
3.2.3.1	Procedurale soepelheid van de sanctieoplegging... ..	673
	A. Belang van de indicator met het oog op preventie	673
	B. Beoordeling van de relatieve adequatie van het strafrecht	676
	C. Tussenbesluit	685
3.2.3.2	Publiek en stigmatiserend karakter van de sanctieoplegging	687
	A. Belang van de indicator met het oog op preventie	687
	B. Beoordeling van de relatieve adequatie van het strafrecht	692
	C. Tussenbesluit	703
3.2.4	Vorm die de sanctionering kan aannemen	705
3.2.4.1	Mogelijkheid tot oplegging van een vrijheidsberovende sanctie	705
	A. Belang van de indicator met het oog op preventie	705
	B. Beoordeling van de relatieve adequatie van het strafrecht	712
	C. Tussenbesluit	717
3.2.4.2	Mogelijkheid tot sanctionering van deelnemers	718
	A. Belang van de indicator met het oog op preventie	718
	B. Beoordeling van de relatieve adequatie van het strafrecht	721
	C. Tussenbesluit	728
3.2.5	Tussenbesluit betreffende de relatieve adequatie van het strafrecht met het oog op preventie	729
3.3	Relatieve adequatie met het oog op reparatie	732
3.3.1	Algemeen: reparatie.....	732

3.3.2	Manieren waarop de belasting of een equivalent bedrag alsnog kan worden geïnd	736
3.3.2.1	Algemeen: belastingen, sancties, schadevergoe- dingen en vermogensvoordelen	736
3.3.2.2	Inning en invordering van de wettelijk verschul- digde belasting: kerntaak van de fiscale admi- nistratie.....	741
3.3.2.3	Inning en invordering van de belastingschuld of een equivalent bedrag in het kader van een strafprocedure	746
	A. Burgerlijkepartijstelling door de fiscale administratie	747
	B. Zelfstandige burgerlijke vordering voor de strafrechter (artikel 4 <i>bis</i> V.T.Sv.).....	755
	C. Verbeurdverklaring van fiscale vermogens- voordelen.....	763
	D. Hoofdelijke gehoudenheid tot betaling van de ontdoken belasting en bijzondere aan- slag- of verjaringstermijnen in de context van fiscale strafzaken	767
3.3.3	Beoordeling van de relatieve adequatie van het strafrecht ..	769
3.3.3.1	Kerngedachten: reparatie staat los van de sanc- tionering en is de wettelijke kerntaak van de fiscale administratie	769
3.3.3.2	Deskundigheid van de bevoegde handhavings- actoren	775
3.3.3.3	Het tijdstip waarop een uitvoerbare titel kan worden bekomen en de personele reikwijdte van die titel	782
3.3.3.4	Eigenlijke uitvoering van de reparatie.....	790
3.3.3.5	Het belang van reparatie in het kader van de minnelijke schikking <i>ex</i> artikel 216 <i>bis</i> Sv.	796
3.3.4	Tussenbesluit betreffende de relatieve adequatie van het strafrecht met het oog op reparatie.....	802
3.4	Tussenbesluit: evaluatie in het licht van instrumentaliteit	805
4.	Rechtsbescherming	810
4.1	Inleiding.....	810
4.2	Rechtsbescherming bij de oplegging van geldelijke sancties.....	813
4.2.1	Algemeen.....	813
4.2.2	Gevolgen van de toepasselijkheid van artikel 6 EVRM op fiscaal-administratieve sancties: rechtspraak van het EHRM	815

4.2.2.1	Algemeen principe en nuanceringen	815
4.2.2.2	Wapengelijkheid	821
4.2.2.3	Zwijgrecht	822
4.2.2.4	Redelijke termijn	828
4.2.3	Gevolgen van de toepasselijkheid van artikel 6 EVRM op fiscaal-administratieve sancties: nationale rechtspraak	831
4.2.3.1	Algemeen	831
4.2.3.2	Recht op toegang tot een rechterlijke instantie die met volle rechtsmacht kan oordelen	832
4.2.3.3	Zwijgrecht	842
4.2.3.4	Redelijke termijn	849
4.2.3.5	Vermoeden van onschuld	851
4.2.4	Tussenbesluit	852
4.3	Rechtsbescherming bij de oplegging van vrijheidsberovende sancties	854
4.4	Rechtsbescherming bij het afsluiten van een minnelijke schik- king <i>ex</i> artikel 216bis Sv	859
4.4.1	Algemeen	859
4.4.2	Rechtspraak van het EHRM en het Grondwettelijk Hof	861
4.4.3	Rechtsbescherming in het kader van artikel 216bis Sv	865
4.4.3.1	Minnelijke schikkingen afgesloten nadat de strafvordering is ingesteld	866
A.	Vrijwillige aanvaarding	866
B.	Voldoende kennis van zaken over de inhoud en de gevolgen van een akkoord	869
C.	Daadwerkelijke en volwaardige rechterlijke controle	871
4.4.3.2	Minnelijke schikkingen afgesloten voordat de strafvordering is ingesteld	877
4.5	Tussenbesluit: evaluatie in het licht van rechtsbescherming	880
5.	<i>Lex certa</i> -beginsel	884
5.1	Inleiding	884
5.2	Het strafrechtelijk legaliteitsbeginsel en het <i>lex certa</i> -beginsel	887
5.2.1	Algemene toelichting bij het strafrechtelijk legaliteits- beginsel	887
5.2.2	Het <i>lex certa</i> -beginsel: Europese en Belgische rechtspraak	892
5.3	De vigerende strafbaarstelling van fiscale overtredingen in het licht van de Europese en Belgische rechtspraak inzake het <i>lex certa</i> -beginsel	900
5.3.1	Ter herinnering: de omschrijving van de behandelde fiscale strafbepalingen	900

5.3.2	Toetsing aan de Europese en Belgische rechtspraak inzake het <i>lex certa</i> beginsel	902
5.4	De vigerende strafbaarstelling van fiscale overtredingen kritisch getoetst aan het <i>lex certa</i> -beginsel als criterium voor strafbaarstelling	909
5.4.1	Inleiding	909
5.4.2	Het <i>lex certa</i> -beginsel en rechtszekerheid	910
5.4.2.1	Problematisch karakter van een ‘allesomvattende strafbaarstelling door verwijzing’	910
5.4.2.2	Temperende werking van het vereiste bijzonder opzet?	917
5.4.3	Het <i>lex certa</i> -beginsel en instrumentaliteit	922
5.4.4	Bedenkingen in het licht van andere aspecten van het strafrechtelijk legaliteitsbeginsel	929
5.4.4.1	Het formeel legaliteitsbeginsel (<i>lex scripta</i>)	930
5.4.4.2	De werking van de strafwet in de tijd (<i>lex praevia</i>)	932
5.4.5	Het <i>lex certa</i> -beginsel en de strafverzwaring voor ‘ernstige fiscale fraude’	936
5.5	Tussenbesluit: evaluatie in het licht van het <i>lex certa</i> -beginsel	940
6.	Handhaafbaarheid	944
6.1	Inleiding	944
6.2	Tentatieve beoordeling van de daadwerkelijke strafrechtelijke handhaving van fiscale overtredingen	946
6.2.1	Problemen en beperkt opzet van de tentatieve beoordeling	946
6.2.2	Een lage graad van strafrechtelijke afhandeling als constante doorheen de geschiedenis	949
6.3	Bedenkingen omtrent de symbolische werking en de beperkte handhaafbaarheid van de fiscale basisstrafbaarstellingen	960
6.3.1	Inleiding: overwegingen van de wetgever bij de invoering van de fiscale basisstrafbaarstellingen	960
6.3.2	De mogelijke symbolische werking van de fiscale basisstrafbaarstellingen	962
6.3.3	Bezwaren tegen een (te) beperkte toepassing van de ruime fiscale basisstrafbaarstellingen	966
6.3.3.1	‘Normvervaging’ en ‘depreciatie’ van het strafrecht in het algemeen	966
6.3.3.2	Gelijkheidsbeginsel en rechtszekerheid	969
6.4	Tussenbesluit: evaluatie in het licht van handhaafbaarheid	973
7.	Besluit van het evaluerend onderzoek	976

Hoofdstuk VII. Aanbevelingen voor de strafrechtelijke handhaving van fiscale overtredingen in België	985
1. Inleiding	985
1.1 Algemeen	985
1.2 Toelichting bij de functionele rechtsvergelijking	988
1.2.1 Beperkt opzet van de functionele rechtsvergelijking	988
1.2.2 Het Sociaal Strafwetboek	988
1.2.3 Nederlands recht: Protocol AAFD	989
2. Aanbevelingen inzake proportionaliteit	993
2.1 Richtsnoer op grond van de ‘ernst’ van de fiscale overtreding	993
2.2 Europees rechtskader: geen depenalisering de jure van ‘ernstige fiscale misdrijven’	997
2.3 Beslissingscriteria op basis van de beschermde belangen	1001
2.3.1 Algemeen: de belangrijkheid van de beschermde fiscale belangen	1001
2.3.2 Een interessante denkoefening bij de codificatie van het sociaal strafrecht	1002
2.3.3 ... kan moeilijk worden toegepast op de handhaving van fiscale overtredingen	1004
2.4 Beslissingscriteria op basis van de schade	1008
2.4.1 Algemeen	1008
2.4.2 (G)een verlies voor de Schatkist	1009
2.4.3 Kwantiteit van de schade aan de fiscale rechtsbelangen ...	1012
2.4.3.1 Absoluut bedrag aan niet geïnde belastingen	1012
2.4.3.2 Onterechte terugbetaling van belastingen (‘oplichting’ van de Schatkist)	1020
2.4.3.3 Laattijdige inning van de belasting	1022
2.4.3.4 Aantasting van de eerlijke mededinging	1023
2.5 Beslissingscriteria op basis van de fout	1024
2.5.1 Algemeen: de subjectieve ingesteldheid van de overtreder ...	1024
2.5.2 Verfijnde invulling van het fiscaal bijzonder opzet: misleiding van de fiscale administratie	1026
2.5.3 Objectieve elementen betreffende de persoon van de overtreder	1036
2.5.3.1 Recidive	1036
2.5.3.2 Vertrouwensband of voorbeeldfunctie	1040
2.5.4 Objectieve elementen die met de fiscale overtreding gepaard gaan	1042
2.5.4.1 Valsheid in geschriften of samenhang met andere misdrijven	1042
2.5.4.2 Georganiseerd karakter	1046

3.	Aanbevelingen inzake instrumentaliteit	1049
3.1	Richtsnoer op grond van de ‘relatieve adequatie’ van het strafrecht	1049
3.2	Beslissingscriteria op basis van de relatieve adequatie van het strafrecht met het oog op ‘preventie’	1051
3.2.1	Beslissingscriteria in verband met de actoren belast met de uitvoering van het toezicht en de sanctionering	1051
3.2.1.1	Specialisatie en deskundigheid van de actoren	1051
3.2.1.2	Onderzoeksbevoegdheden	1054
3.2.2	Beslissingscriteria in verband met de manier waarop sancties worden opgelegd	1060
3.2.2.1	Procedurele soepelheid van de sanctieoplegging	1060
3.2.2.2	Publiek en stigmatiserend karakter van de sanctieoplegging	1063
3.2.3	Beslissingscriteria in verband met de vorm die de sanctie kan aannemen	1066
3.2.3.1	Mogelijkheid tot oplegging van een vrijheidsberovende sanctie	1066
3.2.3.2	Mogelijkheid tot sanctionering van deelnemers	1069
3.3	Beslissingscriteria op basis van de relatieve adequatie van het strafrecht met oog op ‘reparatie’	1072
3.3.1	Algemeen uitgangspunt: de adequatie van de ‘gewone’ fiscaal-administratieve procedure van reparatie	1072
3.3.2	Beslissingscriteria in verband met de deskundigheid van de bevoegde handhavingsactoren	1074
3.3.3	Beslissingscriteria in verband met het tijdstip en de personele reikwijdte van de uitvoerbare titel	1076
3.3.4	Beslissingscriteria in verband met de eigenlijke uitvoering van de reparatie	1079
3.3.5	Beslissingscriteria in verband met het belang van reparatie in het kader van de minnelijke schikking ex artikel 216 <i>bis</i> Sv.	1080
4.	Aanbevelingen inzake rechtsbescherming	1082
4.1	Richtsnoer op grond van de door het strafrecht geboden rechtsbescherming	1082
4.2	Absolute grens en aandachtspunten in verband met een essentieel niveau aan rechtsbescherming	1084
4.2.1	Rechtsbescherming bij de oplegging van vrijheidsberovende sancties: absolute grens	1084
4.2.2	Rechtsbescherming bij de oplegging van geldelijke sancties: aandachtspunten	1085
4.2.3	Rechtsbescherming bij het afsluiten van een minnelijke schikking ex artikel 216 <i>bis</i> Sv.: aandachtspunten	1088

5.	Aanbevelingen inzake het <i>lex certa</i> -beginsel en handhaafbaarheid	1091
5.1	Richtsnoer op grond van de kwaliteit van de normstelling en een coherent handhavingsbeleid	1091
5.2	Verwerking van beslissingscriteria in de wettelijke strafbaarstelling	1095
5.2.1	Algemeen.	1095
5.2.2	Algemene principes betreffende een mogelijke inperking van de wettelijke strafbaarstelling.	1096
5.2.2.1	Absolute ondergrens van een ‘depenalisering <i>de jure</i> ’ op basis van het Europees rechtskader.	1096
5.2.2.2	Een principiële benadering op basis van de ‘ernst’ van de fiscale overtreding	1096
5.2.2.3	Strikte omschrijving van de strafbaarstelling: geen ‘absolute’, maar een voldoende mate van daadwerkelijke handhaving.	1098
5.2.2.4	Duidelijke en nauwkeurige omschrijving van de strafbaarstelling: evenwicht tussen rechtszekerheid en flexibiliteit.	1101
5.2.3	Concrete inpassing van de beslissingscriteria.	1103
5.2.3.1	De beschermde belangen.	1103
5.2.3.2	(G)een verlies voor de Schatkist	1106
5.2.3.3	Kwantiteit van de schade aan de fiscale rechtsbelangen	1107
5.2.3.4	Verfijnde invulling van het fiscaal bijzonder opzet.	1108
5.2.3.5	Recidive.	1110
5.2.3.6	Vertrouwensband of voorbeeldfunctie	1111
5.2.3.7	Valsheid in geschriften of samenhang met andere misdrijven	1112
5.2.3.8	Georganiseerd karakter.	1114
5.3	Verwerking van beslissingscriteria in het handhavingsbeleid ten aanzien van concrete fiscale overtredingen.	1116
5.3.1	Algemeen.	1116
5.3.2	Algemene principes betreffende de verwerking van beslissingscriteria in het handhavingsbeleid.	1117
5.3.2.1	Keuze tussen drie mogelijke afhandelingswijzen	1117
5.3.2.2	Combinatie van beslissingscriteria inzake ernst en inzake relatieve adequatie.	1119
5.3.2.3	Verwerking van beslissingscriteria in twee mogelijke ‘fases’ van het handhavingsbeleid	1121
5.3.3	Concrete inpassing van de beslissingscriteria.	1123
5.3.3.1	Absoluut bedrag aan niet-geïnde of ten onrechte terugbetaalde belastingen	1123

5.3.3.2	Overige beslissingscriteria inzake ernst	1124
5.3.3.3	Algemeen uitgangspunt van administratieve handhaving met het oog op preventie en reparatie – Procedurele soepelheid van de sanctie-oplegging	1125
5.3.3.4	Onderzoeksbevoegdheden	1127
5.3.3.5	Publiek en stigmatiserend karakter van de ‘klassieke’ strafrechtelijke sanctionering.	1127
5.3.3.6	Mogelijkheid tot oplegging van een vrijheidsberovende sanctie	1128
5.3.3.7	Mogelijkheid tot sanctionering van deelnemers	1129
5.3.3.8	Daadwerkelijke en volledige reparatie.	1129
6.	Besluit van het aanbevelend onderzoek	1130
6.1	Theoretisch	1130
6.2	Exemplarisch.	1140
	Hoofdstuk VIII. Algemeen besluit.	1147
1.	Algemeen.	1147
2.	Resultaten van het beschrijvend onderzoek.	1148
2.1	Rechtshistorische analyse (hoofdstuk III)	1149
2.2	Positiefrechtelijke analyse (hoofdstuk IV)	1152
2.3	Analyse van de overlapping van handhaving (hoofdstuk V)	1155
3.	Resultaten van het evaluerend en aanbevelend onderzoek	1156
3.1	Een toetsingskader voor evaluerend en aanbevelend onderzoek	1156
3.2	Proportionaliteit	1159
3.3	Instrumentaliteit.	1163
3.4	Rechtsbescherming	1168
3.5	<i>Lex certa</i> -beginsel.	1172
3.6	Handhaafbaarheid	1175
	<i>Bibliografie</i>	1183
	<i>Executive summary</i>	1217